บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2568

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร
The Development of Buddhist Leadership of Sub-District Headmen and Village Headmen at Dongcharoen District of Phichit Province

นางปรียาดาภาภรณ์ โพธิ์เอม[1]
Mrs. Preyadaphaphon Poem
พระครูอุทัยกิจจารักษ์[2], พระครูสุธีกิตติบัณฑิต[3]
Phrakhru Uthaikijjarak, Phrakhru Suthikittitbundit

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร 2) เปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร วิธีดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.42) รองลงมาคือด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร) (4.28) และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา) (4.25) ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่แตกต่างกันในทุกด้าน 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ การนำความรู้ความเข้าใจมาประยุกต์ใช้หลักธรรมในการปฏิบัติงาน

---

[1]นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มจร วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มจร วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร , itim3011@gmail.com

[3] รองศาสตราจารย์, ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มจร วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

เพิ่มเติมความต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพด้านภาวะผู้นำ และร่วมเสริมสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำชุมชน ข้อเสนอแนะที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรจัดทำหลักสูตรการศึกษาเฉพาะสำหรับผู้นำท้องถิ่น สร้างระบบพี่เลี้ยง และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้นำท้องถิ่นเชิงพุทธ 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมอบหมายงาน และการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 รวมถึงการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ และการศึกษาผลกระทบของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อื่นๆ และเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาผู้นำชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

The objectives of this research Article were 1) to study the level of Buddhist leadership development among Sub-district headmen and village headmen, 2) to compare the Buddhist leadership development classified by personal factors, and 3) to examine problems, obstacles, and suggestions regarding the Buddhist leadership development. The research applied the Mixed Methods Research consisting of 1) the Quantitative Research collecting the data with the questionnaires from 165 respondents, and analyzing the data with frequency, percentage, mean, standard deviation and t-test and One-way ANOVA, and 2) the Qualitative Research using the in-depth interviews with 8 key informants and analyzing the data with the descriptive analysis. The findings of the Research revealed: 1) overall, the level of Buddhist leadership development was high ($\bar{x}$ = 4.31). When considering each aspect, it was found that creating the love and unity (Nissayasampanno) was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.42). Then, delegation of authority (Vithüro) was $\bar{x}$ = 4.28, and being a good role model (Cakkhumä) was $\bar{x}$ = 4. 25. 2) The comparison of Buddhist leadership development based on personal factors showed the people having different gender, age, education, and occupation had no different opinion to the development of Buddhist leadership of Sub-district Headmen and Village Headmen in all aspects. Moreover, 3) the problems and obstacles were lack of understanding of Buddhist principles and insufficient skills in applying these principles to work. The key suggestion were to organize practical training on

applying Buddhist principles and to establish learning exchange networks among Sub-district and village headmen.

Keywords: Development, Buddhist Leadership, Sub-district Headmen, Village Headmen

บทนำ

ผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในบริบทของสังคมไทย กำนันและผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้นำชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด พวกเขามีหน้าที่สำคัญในการเป็นตัวแทนของรัฐในการบริหารจัดการชุมชน รักษาความสงบเรียบร้อย และส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่างๆ คุณลักษณะของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์ ควรประกอบด้วยความเสียสละ มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี[4]

ความสำคัญของผู้นำมีหลายประการที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ชุมชน และสังคม ดังนี้: 1. การกำหนดทิศทางและเป้าหมาย: ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการวางวิสัยทัศน์และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งเป็นแนวทางให้สมาชิกในองค์กรหรือชุมชนดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน[5] 2. การตัดสินใจ: ผู้นำต้องรับผิดชอบในการตัดสินใจที่สำคัญ โดยพิจารณาข้อมูลรอบด้านและคำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม[6] 3. การสร้างแรงจูงใจ: ผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงานอย่างเต็มศักยภาพ[7] 4. การประสานงานและสร้างความร่วมมือ: ผู้นำมีหน้าที่ในการเชื่อมโยงบุคคลและทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ[8] 5. การแก้ไขปัญหาและจัดการความขัดแย้ง: ผู้นำต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ปัญหา หาทางออก และจัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น[9] 6. การเป็นแบบอย่าง: ผู้นำที่ดีจะเป็นต้นแบบในด้านพฤติกรรม จริยธรรม และการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรและชุมชน[10] 7. การพัฒนาบุคลากร: ผู้นำมีบทบาทสำคัญ

---

[4] **สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น.** (2557). มาตรฐานกำหนดตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะข้าราชการส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

[5] Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2557). **การท้าทายความเป็นผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

[6] Yukl, G. (2557). **ภาวะผู้นำในองค์การ** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

[7] Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2557). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.

[8] Northouse, P. G. (2557). ภาวะผู้นำ: **ทฤษฎีและปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

[9] Lussier, R. N., & Achua, C. F. (2557). **การพัฒนาภาวะผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เซนเกจเลินนิ่ง (ประเทศไทย).

[10] Schein, E. H. (2557**). วัฒนธรรมองค์การและภาวะผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

ในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในองค์กรหรือชุมชน[11] 8. การสื่อสาร: ผู้นำต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถถ่ายทอดข้อมูล วิสัยทัศน์ และนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ[12] 9. การบริหารการเปลี่ยนแปลง: ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำต้องสามารถนำพาองค์กรหรือชุมชนให้ปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม[13] 10. การสร้างเครือข่าย: ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับภาคส่วนต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรหรือชุมชน[14]

ในบริบทของท้องถิ่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างภาครัฐกับประชาชน และเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน[15]

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพปัญหาในพื้นที่อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร พบว่าผู้นำท้องถิ่นควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาทักษะในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการแก้ไขปัญหา การสื่อสาร การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการเสริมสร้างศักยภาพของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกใช้หลักทุติยปาปณิกธรรม อันประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ จักขุมา (การเป็นแบบอย่างที่ดี) วิธุโร (การมอบอำนาจ) และนิสสยสัมปันโน (การสร้างความรักความสามัคคี)[16] ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำในปัจจุบัน การนำหลักธรรมทุติยปาปณิกธรรมมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้น มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการบูรณาการแนวคิดการพัฒนาผู้นำสมัยใหม่เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร" โดยใช้หลักธรรมทุติยปาปณิกธรรมประกอบการวิจัย จึงมี

---

[11] Senge, P. M. (2557). **วินัย 5 ประการ: พื้นฐานองค์กรแห่งการเรียนรู้** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

[12] Hackman, M. Z., & Johnson, C. E. (2557). **การสื่อสารของผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.

[13] Kotter, J. P. (2557). **การนำการเปลี่ยนแปลง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท

[14] Ibarra, H., & Hunter, M. (2557). **การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง.** กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

[15] กรมการปกครอง. (2557). **คู่มือการปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง.

[16] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษาระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร และเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 คนจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน จำนวน 280 คน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้บอกถึงปัญหาอุปสรรค การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 คน ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ออกนโยบาย ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอดงเจริญ นายอำเภอดงเจริญ 2 รูป/คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มปฏิบัติการ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 4 กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 1 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน8 รูปหรือคน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ ด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร) ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.61) และ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา) ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่แตกต่างกันในทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหาและอุปสรรคมีต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา) ขาดทักษะในการวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์ขาดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีปัญหาในการควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญความขัดแย้ง 2) ด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร) การมอบหมายงานไม่สอดคล้องกับความสามารถของบุคคลขาดการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 3) ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน) ขาดทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและมีความสุข ส่วนข้อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำหนดวิสัยทัศน์ สร้างระบบการเรียนรู้ออนไลน์และชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาสติ 2) ด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร): จัดอบรมเทคนิคการมอบหมายงานที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาทักษะการโค้ชและการให้คำปรึกษา จัดอบรมเทคนิคการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมและการรับฟังอย่างตั้งใจ และพัฒนาแนวทางการกระจายอำนาจในชุมชน และ 3) ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน) จัดอบรมการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน พัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือ และจัดกิจกรรมพัฒนาองค์กรแบบมีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}$ = 4.31) เมื่อพิจารณา

รายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.42) รองลงมา คือ ด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร) ($\bar{x}$ = 4.28,) และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา) ($\bar{x}$ = 4.25) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ศึกษา มีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย (ดาประโคน) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านนิสสยสัมปันโน ด้านวิธูโร ด้านจักขุมา ตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการนำพาโรงเรียนไปสู่ เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดที่รอบคอบ มีจัดการธุระได้ดีมีความชำนาญในงาน และมีมนุษยสัมพันธ์มีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากร ที่ปฏิบัติงานเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย มีความกระตือรือร้น พร้อมให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้อง และหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อการบริหารจัดการและมีใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่รับรู้และใคร่ครวญใน สิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบพร้อมให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการยก ย่องให้เกียรติผู้อื่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ให้มีความสัมพันธ์กันและมีการควบคุมอารมณ์ได้ดีมั่นคงจริงใจที่จะทำงานแม้ในยามเกิดภาวะวิกฤติและผลกระทบจากเหตุการณ์ผันผวนของภายนอก และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมีความเป็นกันเองกับคนทุก ๆ คนทำงานร่วมกันไม่ทอดทิ้งกันจนกว่างานจะสำเร็จ

2. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจัยหลายประการ เช่น ความเป็นสากลของหลักธรรมทางพุทธศาสนา การยอมรับในคุณค่าของภาวะผู้นำเชิงพุทธ วัฒนธรรมและค่านิยมในท้องถิ่น การสื่อสารและการมีส่วนร่วมในชุมชน ประสิทธิผลของภาวะผู้นำเชิงพุทธ การศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรม ความเชื่อมั่นในผู้นำท้องถิ่น และความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์) ที่ได้ศึกษาเรื่อง "ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี" ซึ่งพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนไม่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร ได้แก่ **1) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา)** ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การขาดทักษะในการวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์ การขาดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และปัญหาในการควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาคมเพชร วชิรปญฺโญ (เรืองผา) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนา

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย" พบว่า การขาดทักษะในการวางแผนเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างระบบการเรียนรู้ออนไลน์และชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการจัดอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาสติ **2) ด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร)** ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การมอบหมายงานไม่สอดคล้องกับความสามารถของบุคคล และการขาดการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จนฺทวโส (รถจันทร์วงษ์) ได้ศึกษาเรื่อง "ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครสวรรค์" พบว่า ปัญหาในการมอบหมายงานและการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดอบรมเทคนิคการมอบหมายงานที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะการโค้ชและการให้คำปรึกษา การจัดอบรมเทคนิคการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมและการรับฟังอย่างตั้งใจ และการพัฒนาแนวทางการกระจายอำนาจในชุมชน และ **3) ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน)** ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การขาดทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการไม่สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดร.นิกร ยาอินตา** ได้ศึกษาเรื่อง "ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน" พบว่า ปัญหาในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และข้อเสนอแนะ ได้แก่ การจัดอบรมการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน การพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือ และการจัดกิจกรรมพัฒนาองค์กรแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้านควรเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน การบูรณาการความรู้ประสบการณ์ และหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยมีจิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นพื้นฐานสำคัญ จะช่วยสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพและนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะและความสามารถของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการวางแผน การสื่อสาร การมอบหมายงาน และการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักทุติยปาปณิกสูตรที่เน้นการพัฒนาผู้นำแบบองค์รวม การนำข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

หลักธรรมทุติยปาปณิกสูตร ในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน

ด้านที่ 1 การเป็นแบบอย่างที่ดี มีวิสัยทัศน์ (จักขุมา)

- การวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์ในระยะยาว
- การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- ความซื่อสัตย์ โปร่งใส และยุติธรรม
- การควบคุมอารมณ์ อภัยให้ไว ข้ามในเรื่องที่ไม่ก่อประโยชน์

ด้านที่ 2 การมอบอำนาจ การจัดการ (วิธูโร)

- การมอบหมายงานให้ความสำคัญแบบเสมอภาค
- ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ และให้ความสำคัญผู้คนที่เกี่ยวข้อง
- การรับฟังและเปิดโอกาสมีส่วนร่วม
- การกระจายอำนาจให้ความสำคัญแบบเสมอภาค แบ่งความรับผิดชอบ
- การให้อิสระในการทำงานสร้างความมั่นใจในตนเอง ส่งเสริมความคิดเห็น

ด้านที่ 3 การสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน)

- มีความเมตตาความปรารถนาดีและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
- การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
- การช่วยเหลือและสนับสนุน
- มีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ

ปัญหาและ อุปสรรค ผู้นำชุมชนยังขาดทักษะในการวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์ระยะยาว รวมถึงมีข้อจำกัดในการพัฒนาตนเองและเปิดรับสิ่งใหม่ๆ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในการบริหารจัดการ ทั้งการมอบหมายงาน การกระจายอำนาจ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ก็เป็นอีกประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนา โดยเฉพาะการควบคุมอารมณ์ การสร้างความน่าเชื่อถือ และที่สำคัญ ยังพบเกี่ยวกับควรได้รับการพัฒนาด้านจิตอาสาหรือจิตสาธารณะเพิ่มเติม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นผู้นำเชิงพุทธ

แผนภาพที่ 1 : องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับดังนี้:

แนวคิดหลักของภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธมีรากฐานสำคัญจากหลักธรรมทุติยปาปณิกธรรมประกอบด้วย จักขุมา (วิสัยทัศน์) วิธูโร (การจัดการ) และนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) จิตสาธารณะและการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำตามแนวพุทธ

องค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

1. การพัฒนาวิสัยทัศน์และทักษะการวางแผน
2. การเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการและการตัดสินใจ
3. การพัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร
4. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารงาน
5. การพัฒนาจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อชุมชน

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

1. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์
2. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายระหว่างผู้นำชุมชน
4. การฝึกอบรมด้านการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน
5. การส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาและการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

1. ความมุ่งมั่นและเจตคติที่ดีของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาตนเอง
2. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาผู้นำ
4. การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม
5. การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

1. การขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารงาน
2. ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรในการพัฒนาตนเองของผู้นำชุมชน
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ท้าทายการปรับตัวของผู้นำ
4. การสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาตนเองกับการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน
5. การรักษาและส่งเสริมจิตสาธารณะในยุคที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำในบริบทของชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นการ

พัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสนาต่อไป

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับกำนันและผู้ใหญ่บ้านควรเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารงานท้องถิ่น โดยเฉพาะหลักทุติยปาปณิกธรรมซึ่งประกอบด้วย จักขุมา (วิสัยทัศน์) วิธูโร (การจัดการ) และนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์)

1. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อชุมชน

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธควรเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้นำชุมชน

3. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรทางศาสนา และชุมชนเอง

4.การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธควรคำนึงถึงความท้าทายในยุคปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่รวดเร็ว และการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาตนเองกับการปฏิบัติหน้าที่

5. ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ การมีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีคุณธรรม และสามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำในบริบทของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้:

1.1 ด้านการศึกษา (Education)

1.1.1 จัดทำหลักสูตรการศึกษาเฉพาะสำหรับผู้นำท้องถิ่น เน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่

1.1.2 ส่งเสริมการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นสำหรับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและการบริหารปกครองท้องถิ่น

1.1.3 สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เน้นการศึกษาตามแนวทางพุทธศาสนาและการพัฒนาภาวะผู้นำ

1.1.4 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ผ่านโครงการศึกษาดูงานและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.2 ด้านการฝึกอบรม (Training)

1.2.1 จัดทำแผนการฝึกอบรมประจำปีสำหรับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามหลักทุติยปาปณิกสูตร

1.2.2 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับชุมชน

1.2.3 จัดฝึกอบรมด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

1.2.4 จัดอบรมการนำหลักพุทธธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและการพัฒนาชุมชน

1.3 ด้านการพัฒนา (Development)

1.3.1 สร้างระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) สำหรับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยให้ผู้นำที่มีประสบการณ์เป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้นำรุ่นใหม่

1.3.2 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้นำท้องถิ่นเชิงพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

1.3.3 สนับสนุนการทำวิจัยในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ และนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

1.3.4 ส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ที่เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (จักขุมา)

2.1.1 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับชุมชน

2.1.2 สร้างระบบการเรียนรู้ออนไลน์และชุมชนแห่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำท้องถิ่น

2.1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำสมาธิ การฝึกสติ

2.1.4 จัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธธรรม

2.2 ด้านการมอบอำนาจ (วิธูโร)

2.2.1จัดอบรมเทคนิคการมอบหมายงานที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล

2.2.2 พัฒนาทักษะการโค้ชและการให้คำปรึกษาแก่ผู้นำท้องถิ่น

2.2.3 จัดอบรมเทคนิคการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

2.2.4 สร้างระบบการติดตามและประเมินผลการมอบหมายงานในชุมชน

2.3 ด้านการสร้างความรักความสามัคคี (นิสสยสัมปันโน)

2.3.1 จัดอบรมการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

2.3.2 จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ประจำปี การแข่งขันกีฬาชุมชน

2.3.3 พัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.3.4 จัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือและรับฟังปัญหาของประชาชน

2.4 การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ

2.4.1 จัดอบรมการบริหารจัดการโครงการชุมชน

2.4.2 ฝึกอบรมการจัดทำงบประมาณและการบริหารการเงินสำหรับโครงการชุมชน

2.4.3 พัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

2.5.1 จัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan) สำหรับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

2.5.2 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.5.3 สนับสนุนการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

2.6 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ

2.6.1 จัดตั้งเครือข่ายผู้นำท้องถิ่นเชิงพุทธในระดับอำเภอและจังหวัด

2.6.2 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวัดในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

2.6.3 สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมผู้นำท้องถิ่นเชิงพุทธ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธระหว่างพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

3.2 ควรศึกษาผลกระทบของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

3.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ทางสถิติขั้นสูง

3.4 ควรศึกษาแนวทางการบูรณาการภาวะผู้นำเชิงพุทธกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เพื่อสร้างโมเดลการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวทางพุทธศาสนา

3.5 ควรศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีในการเสริมสร้างภาวะผู้นำ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2557). **คู่มือการปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง.

นิกร ยาอินตา. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, 6(10), 4721- 4736.

พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จนฺทวโส (รถจันทร์วงษ์). (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครสวรรค์. **(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต).** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาคมเพชร วชิรปญฺโญ (เรืองผา). (2556). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย. **(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต)**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์). (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. **(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต).** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย (ดาประโคน). (2560). ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต).** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2557). มาตรฐานกำหนดตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะข้าราชการส่วนท้องถิน. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2557). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.

Hackman, M. Z., & Johnson, C. E. (2557). **การสื่อสารของผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.

Ibarra, H., & Hunter, M. (2557). **การสร้างเครือข่ายที่มีพลัง.** กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

Kotter, J. P. (2557). **การนำการเปลี่ยนแปลง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท

Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2557). **การท้าทายความเป็นผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

Lussier, R. N., & Achua, C. F. (2557). **การพัฒนาภาวะผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เซนเกจ เลินนิง (ประเทศไทย).

Northouse, P. G. (2557). ภาวะผู้นำ: **ทฤษฎีและปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Schein, E. H. (2557**). วัฒนธรรมองค์การและภาวะผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

Senge, P. M. (2557). **วินัย 5 ประการ: พื้นฐานองค์กรแห่งการเรียนรู้** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

Yukl, G. (2557). **ภาวะผู้นำในองค์การ** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.